

«глобальная культура».

В процессе самоидентификации в постиндустриальном мире культуры разных стран испытывают глубинные изменения, что в свою очередь стимулирует возникновение ряда проблем. Во-первых, это необходимость противодействовать внешнему давлению локальных традиций и способствовать их сохранению. Не вызывает сомнения тот факт, что своеобразный взрыв этнических возрождений стал некой защитой этносов от процесса унификации и подавления национальных ценностей. Во-вторых, каждая локальная традиция сегодня испытывает огромное влияние со стороны других культур. В итоге, угроза уничтожения отдельных локальных культур стимулировала большой интерес к культурам разных народов мира.

Фольклоризм как феномен культуры находит своё проявление в театре, литературе, музыке, изобразительном и киноискусстве, туризме, поп-культуре. Каждый из этих видов фольклоризма имеет несколько подвидов. Так, фольклоризм как явление, которое уже не одно столетие функционирует в музыкальном искусстве, распространяется как на исполнительскую, так и на композиторскую деятельность. Исполнительский фольклоризм как самостоятельное направление художественного творчества предусматривает сценическое воплощение фольклора исполнительскими средствами музыкального, хореографического и театрального искусства [2]. Одним из интереснейших его методов является авторская интерпретация, сущность которой состоит в отношении к устному народному творчеству как уникальному и богатому источнику для творческой самореализации современного человека. Глубинное осмысление фольклорного образца осуществляется благодаря высокой точности расшифровки первоисточника, возможности изучения фольклора по материалам современных научно-теоретических и практических разработок, а также в результате экспедиционной работы самих исполнителей. Важным фактором является и то, что постижение устного народного творчества происходит через мировоззрение современного человека и сквозь призму восприятия творческой личности. В рамках авторской интерпретации выявляются и разрабатываются «точки соприкосновения» средств выразительности аутентичного фольклорного образца и авторского материала (ритмические и мелодические обороты, гармония, инструментальный тембр, хореография и т. д.). Кроме того, в музыкальную фактуру вводятся стилевые стандарты, далекие от фольклора (элементы поп-культуры, рока, джаза, кантри, фьюжна, мультимедийных технологий, элементов традиционных культур других народов и т. д.) [3; 4].

Как и в фольклоре, при авторской интерпретации творчество носит коллективный и устный характер, а также отсутствует разделение на автора и исполнителей. При авторской интерпретации определяющим является отношение в цепочке первоисточник-автор-исполнитель. Соавторами сценического воплощения фольклора являются исполнители, художники и режиссёры. Это довольно сложный для практической реализации тип исполнительского фольклоризма. Достигают его исполнители крайне редко, так как творческие личности необходимого масштаба – явление не частое. Таким образом, специфика авторской интерпретации как типа исполнительского фольклоризма состоит в создании художественного целого путем исполнительской импровизации на основе традиционного музыкального мышления и стилиобразующих средств, характерных для национального фольклора. Эстетическим основанием для авторской интерпретации как типа исполнительского фольклоризма является положение о том, что фольклор есть уникальный и богатый источник для самореализации, в процессе которого сценическое воплощение аутентичного фольклорного образца происходит сквозь призму восприятия современной творческой личности.

Таким образом, нами проанализирована авторская интерпретация как метод сценического воплощения фольклора, который характерен для современной концертно-сценической практики.

Список литературы:

1. Земцовский, И. И. От народной песни к народному хору: игра слов или проблема? / И. И. Земцовский // Фольклор и фольклоризм : сб. науч. тр. / М-во культуры СССР, Ленингр. гос. ин-т театра, музыки и кинематографии. Вып. 2 : Традиционный фольклор и современные народные хоры и ансамбли. – Ленинград, 1989. – С. 6–20.
2. Гурченко, А. И. К вопросу определения понятия исполнительский фольклоризм / А. И. Гурченко // Научные дискуссии о ценностях современного общества : сб. материалов IX Междунар. науч.-практ. конф., Липецк, 4 сентября 2015 г. / Научно-исследовательский центр «Аксиома»; отв. ред. Е. М. Маслова. – Липецк : РаДуши, 2015. – С. 8–17.
3. Гурченко, А. И. К вопросу изучения музыкального фольклора в школе / А. И. Гурченко // Аксиома: актуальные аспекты гуманитарных наук. – Липецк : РаДуши, 2016. – № 4 (4). – С. 52–59.
4. Гурченко, А. И. Фольклор в системе современных международных культурных коммуникаций / А. И. Гурченко // Научные дискуссии о ценностях современного общества : сб. материалов Междунар. науч.-практ. конф., Липецк, 10 февраля 2015 г. / Научно-исследовательский центр «Аксиома»; отв. ред. Е. М. Маслова. – Липецк : РаДуши, 2015. – С. 25–32.

Юлія Кучвальская

**ЛАКАЛЬНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ЗАХОДНЕПАЛЕСКАЙ
АБРАДАВАЙ ТЭРМІНАЛОГІІ КАЛЯДНАГА ЦЫКЛІУ**

Julia Kuchvalskaya

**LOCAL FEATURES OF RITUAL TERMINOLOGY OF CAROL
CYCLE IN WESTERN PALESSIE**

У артыкуле на аснове матэрыялаў, атрыманых аўтарам у выніку палявога даследавання, разглядаюцца асаблівасці заходнепалескай абрадавай тэрміналогіі каляднага цыклу.

On the basis of the materials obtained by the author within field research, the features of ritual terminology of the carol («koliadny») cycle of the western Palessie are considered in the article.

У наш час значна павялічылася цікавасць да даследавання традыцыйнай духоўнай культуры, вытокі якой – у глыбокай старажытнасці. У апошнія дзесяцігоддзі традыцыйная культура беларусаў стала аб'ектам рэгіянальнага даследавання. Як адзначае В. М. Шарая, «аналіз лакальнага, а таксама рэгіянальнага як вобласці, якая ў геаграфічных, этнічных, эканамічных і культурных крытэрыях разумеецца як адзінства, дазваляе разглядаць асобныя культурныя феномены як элементы, інтэграваныя ў культуру, характэрную для дадзенага культурна-гістарычнага рэгіёну» [3, с. 312]. Асаблівую цікавасць прыцягвае гісторыка-этнаграфічны рэгіён Беларусі – Заходняе Палессе (у якім вылучаюцца Брэсцкае і Пінскае Палессе). Для

народнай культуры гэтага рэгіёна характэрная ўстойлівасць традыцый на працягу некалькіх стагоддзяў. Добра захавалася на Заходнім Палессі калядны абрадавы комплекс, які мае шэраг лакальных асаблівасцей. Традыцыйны абрад як культурны тэкст уключае элементы розных кодаў: акцыянальны, прадметны, вербальны і інш., гэтыя кампаненты неабходна ўлічваць «як у гістарычнай перспектыве, так і ў лакальнай. У гэтым напрамку мы можам рэалізаваць сістэмнасць фалькларыстычнага даследавання» [4, с. 294].

Пры даследаванні заходнепалескай каляднай традыцыі асаблівай увагі заслугоўвае абрадавая тэрміналогія святочнага цыклу, якая з'яўляецца «часткай плану выражэння народнай духоўнай культуры, а не проста фактам мовы» [2, с. 13]. Народная абрадавая тэрміналогія адначасова належыць і мове, і культуры, «з'яўляючыся складнікам культуры (абрадаў, вераванняў), гэтая тэрміналогія пэўным чынам суадносіцца з іншымі элементамі семіадычнай мовы культуры і культурных тэкстаў - акцыянальным, прадметным, персанажным, лакатыўным, часавым і т. д. кодамі абрадаў і нароўні з імі з'яўляецца носьбітам культурнай семантыкі і знакавай функцыі» [1, с. 212]. Згодна з фальклорна-этнаграфічнымі матэрыяламі, атрыманымі ў выніку праведзеных аўтарам палявых даследаванняў у Заходнім Палессі, у абрадавай тэрміналогіі каляднага цыклу выяўляецца шэраг лакальных асаблівасцей. Як адзначаюць даследчыкі, «кожнай культурнай форме ўласцівая свая лакалізацыя. Каб зразумець сутнасць пэўнай з'явы духоўнай культуры, прынцыпова важна акрэсліць межы яе распаўсюджвання» [4, с. 293].

У традыцыйнай культуры Заходняга Палесся для абазначэння перыяду ад Раства Хрыстова да Вадохрышча выкарыстоўвалі пэўныя тэрміны. Так, хранонім Свічкі, Свічкі, Свічкэ найбольш характэрны для Брэсцкага Палесся. У пэўных мясцовых традыцыях сустракаецца назва Освічкі (Балата Кобрынскага р-на). Варта адзначыць, што ў некаторых лакальных традыцыях рэгіёна адрозніваюць першыя (ад Раства Хрыстова да Новага года) і другія (ад Новага года да Вадохрышча) Свічкі: «...посля Рожыства да Новаго года там чытыры дні ... называліся Свічкэ ... іх усёго дві нядзілы, алé то пёрвыя Свічкэ. А там Новы год посла Свічок. А там знов чытыры дні, то вжэ в тыйі другы Свічкэ, на другы нядзілы, то вжэ старое можна лататы, шыты...» (Брадзяцін Маларыцкага р-на). Такое раздзяленне святочнага перыяду інфарманты звычайна тлумачаць тым, што час ад Раства Хрыстова да Новага года адрозніваўся строгім прытрымліваннем забаронаў на работу: «У пёршых Свічках», нічога нельга было рабіць – «вычорі святыйі булы. А вжэ в другых не ... і ны шэлы, і ны рубэлы в пёршых Свічках, і нычого» (Дзівін Кобрынскага р-на). На ўсход ад Брэсцкага Палесся для абазначэння святочнага перыяду выкарыстоўвалі тэрміны Кóляды, Кóляды, Кóляды, Кóледы, Кóлэды. Аднак трэба адзначыць, што ў некаторых лакальных традыцыях Заходняга Палесся «Кáлядамі» называлі свята Раство Хрыстова, якое звычайна адзначалася тры дні: «Тры дне Кóлэд по-нашэму, а по-руску тры дня Рожыства» (Завялёўе Драгічынскага р-на), «Кóляды, а вжэ по гэтому Рожыствó» (Ліпнікі Драгічынскага р-на), а ўвесь калядны перыяд называлі Свічкэ.

У духоўнай культуры Заходняга Палесся выяўляюцца лакальныя адрозненні ў назвах кожнага з трох пярэдадзяў: Раства Хрыстова, Новага года, Вадохрышча. У заходнепалескай каляднай традыцыі пярэдадзень Раства Хрыстова атрымаў назву Ко(у)лядэ або Кутт́я. На большай частцы даследаемага рэгіёна для яго абазначэння выкарыстоўвалі тэрмін Ко(у)лядэ. У некаторых лакальных традыцыях сустракаюцца састаўныя назвы: Пóсна(я) Кóлядэ (Івацэвіцкі р-н). Народная назва Кутт́я (Пóсна(я) кутт́я) сканцэнтравана ва ўсходніх раёнах Заходняга Палесся.

Найбольш распаўсюджанае найменне пярэдадзя Новага года ў заходнепалескай каляднай традыцыі – Шчóдруха. Гэты тэрмін вядомы ў Драгічынскім, Жабінкаўскім, Івацэвіцкім, Маларыцкім, Кобрынскім і інш. раёнах. Як паказалі эмпірычныя даныя, назва пярэдадзя Новага года адрозніваецца найбольшай варыяцыйнасцю. На поўначы Заходняга Палесся сустракаецца найменне Шчóдра (Івацэвіцкі р-н), на ўсходзе – Шчóдрык (Столінскі р-н) і інш.

На тэрыторыі Брэсцкага Палесся шэраг тэрмінаў носіць лакальны характар. На паўночным захадзе сустракаюцца назвы Гогот́уха (Паніквы Камянецкага р-на), Голот́уха (Ваўковічы Камянецкага р-на), Гот́уха (Чарнакі Камянецкага р-на), на поўдні зафіксавана найменне Кúготы (Маларыцкі р-н), на поўначы пярэдадзень Новага года называлі Багáтая Кóлядэ (Івацэвіцкі р-н), на паўднёвым усходзе – Шчóдрыкава куц́ця (Каюднае Столінскага р-на).

Як і пярэдадзень Раства Хрыстова, назва пярэдадзя Вадохрышча на большай тэрыторыі Заходняга Палесся аднатыпная. Для яго абазначэння пераважна выкарыстоўвалі тэрмін Во(у)дяная Ко(у)лядэ, які сустракаецца ў Брэсцкім, Драгічынскім, Жабінкаўскім, Івацэвіцкім, Камянецкім, Кобрынскім, Маларыцкім і інш. раёнах. У некаторых лакальных традыцыях пярэдадзень Вадохрышча называлі Водная Кулядэ (Бялёва, Чарнакі Камянецкага р-на), Водяну́ха (Драгічынскі, Іванаўскі раёны). Дзень перад Вадохрышчам быў строга посны, аб гэтым сведчыць наступная тэрміналогія: Пóсная Кóлядэ, Бэдная Кóлядэ (Івацэвіцкі р-н), Голóдна кутт́я (Столінскі р-н), Голóдныца (Івацэвіцкі, Лунінецкі, Столінскі раёны).

Такім чынам, у разгледжанай заходнепалескай абрадавай тэрміналогіі выяўляецца шэраг лакальных адрозненняў у назвах каляднага абрадавага перыяду, кожнага з трох пярэдадзяў (Раства Хрыстова, Новага года, Вадохрышча). Абрадавая тэрміналогія з'яўляецца важным кампанентам, які трэба ўлічваць пры раскрыцці семантыкі абраднасці.

Спіс літаратуры:

1. Толстая, С. М. Терминология обрядов и верований как источник реконструкции древней духовной культуры / С. М. Толстая // Пространство слова. Лексическая семантика в общеславянской перспективе. – М. : Индрик, 2008. – С. 210–225.
2. Толстой, Н. И. О задачах этнолингвистического изучения Полесья / Н. И. Толстой, С. М. Толстая // Полесский этнолингвистический сборник : материалы и исследования / Институт славяноведения и балканистики ; отв. ред. Н. И. Толстой. – М. : Наука, 1983. – С. 3–21.
3. Шарая, В. М. Лакальнае і рэгіянальнае ў традыцыйнай духоўнай культуры: асаблівасці метадалогіі даследавання / В. М. Шарая // Наука, образование и культура : состояние и перспективы инновационного развития : матер. Междунар. науч.-практ. конф. (г. Мозырь, 27-28 марта 2008 г.): в 2 ч. / редкол. : В. В. Валетов (гл. ред.) [и др.]. – Мозырь : УО МГПУ им. И. П. Шамякина, 2008. – Ч. 2. – С. 310–312.
4. Шарая, О. Н. Особенности методологии ареального изучения феноменов традиционной духовной культуры / О. Н. Шарая // Проблемы ўсходнеславянскай этналінгвістыкі : матэр. Першай міжнар. навук. канф. (г. Мінск, 25-26 красавіка 2003 г.) / укл. В. Ліцьвінка. – Мінск : УП «Тэхнапрынт», 2003. – С. 293–298.